

Cesta k Sncu

V jednom kráľovskom dvore bol raz jeden popelvárik. Ale trebárs bol len popelvár, predsa to bol na zrast taký driečny šuhajček, že keby ho bol do panských šiat poobliekal, neviem, či by bolo bývalo aj v celej krajine poriadnejšieho a krajšieho chlapčeka. Mal tam kráľ aj dcérku, voľač mladšiu, ako bol nás popelvárik. A deti ako deti – skamarátili sa spolu, až to natoľko prišlo, že nebolo dňa, čo by neboli bavili sa vovedne a milá kráľova dievčička prechodila sa až milo ruka v ruke s popelvárikom po kráľovskej záhrade.

Kráľovým radcom to hneď nebolo po vôli, že „tak a tak – kňažná jediná, a s popelvárom zapodieva sa!“ Starý kráľ sprvu jedným uchom dnu, druhým von, ale na veľa prevrávania pomrzelo ho to a dal rozkaz, aby popelvárika preč odprášili. Jaj, ale tu mladá kňažná pustila sa do plaču a nariekala zle nedobre, ak by len boli dotkli sa jej popelvárika. Starý kráľ nechcel počúvať jej nariekania, nuž dal jej po vôli:

„Veď je,“ povedá, „ešte len dieťa; časom sama príde k lepšiemu rozumu.“

Ostalo teda všetko, ako bolo: deti hrávali sa spolu a nik im viac neprekážal. Po kuse prestávali byť aj deťmi, ale ich zábavky neprestávali. Po kuse prichodili i do rozumu, ale staré priateľstvo začalo ešte len teraz medzi nimi prekvitať, čo deň to tuhšie, čo ďalej to krajšie a milostnejšie.

Mladá kňažná bola už hodná – na vydaj! Zo všetkých strán prichodili vohľaci, a to samí kráľovskí synkovia, a to čo jedni odišli, to druhí hrdší nadišli. Veruže ich mala na každý prst desať; veruže mohla preberať si v nich ako v hnilých hruškách milá kráľovská panička. Ale ona zavše len akoby bola zmizla, tak podela sa od nich; a už ju mohli inde nehľadať, kremä pri jej milom popelvárovi. A kedykoľvek otec tak medzi rečou nadstrkol, že ktorý by páčil sa jej z toľkých hrdých vohľadov, ona povedala mu zavše doprosta:

„Otec môj, veru by ja darmo inak povedala: najlepšie ľúbi sa mi len náš popelvár, a ak ma máte vydávať, nuž vydajte ma za neho.“

Sprvu kráľ i to prepočúval, ale čo mnoho, to mnoho, napokon namrzol sa. Ale kdeže by aj nie?! Toľko kráľovských synov – a popelvár.

Povolal svojich radcov pred seba a predložil im už teraz, čo tu robiť? Tu títo hneď, aby dal popelvára zabiť, že bude po všetkom! Ale dobrému kráľovi videlo sa zaveľa, takto nič po nič nevinného šuhaja dať zmámiť.

„No, najjasnejší kráľ,“ povedal už ako ten najmúdrejší z tých radcov, „keď to za veľa pokladáš, pošlime my popelvára dobrým spôsobom na takú cestu, z ktorej nevráti sa, čo by za sto rokov putoval. Pošlime ho ku slncu, aby prezvedel sa, prečo ono dopoludnia naveky hore ide a vše väčšmi a väčšmi pripeká; odopoludnia ale prečo kloní sa dolu a vše slabšie hreje?“

„A veru je to rada múdra!“ dosvedčili všetci radcovia a samému kráľovi pozdalo sa to, že jeho dcéra najskôr odvykne od popelvára, ak ho za dlhší čas nevidí.

Tu hneď zavolali popelvára, dali mu nové šaty, dali mu peňazí na cestu a vypravili ho k tomu slncu na tie výzvedy. Plačúc lúčila sa s ním kráľova dcéra a on tiež s ťažkým srdcom poberal sa na ďalekú cestu. Naučenia si nemal od koho pýtať, nik ho ani len v tom naradiť nevedel, v ktorú stranu pustiť by sa mal. Ale on sám pohol rozumom. Nepustil sa proti slncu, ale držal sa za slncom – prosto, kde ono zapadá.

Ide, ide pustými horami, rudnými cestami, až po mnohom chodení príde do cudzej krajiny, kde jeden veľmi mocný, ale slepý kráľ panoval. Ten dupočul o našom popelvárovi, kde ide, načo ide. Hneď ho dal zavolať pred svoj zlatý trón; bo aj jemu bola dobrá rada potrebná, akej krém slnca nikto nemohol mu dať.

Príde ta – a milý kráľ, ako čoby len svojim ušiam chcel veriť, opýtal sa ho:

„Či to ty, syn môj, ideš k tomu slncu?“

Že veru on, smelo povedal šuhaj.

„No, keď ty ta ideš, opýtaj že sa ho, čo je to za príčina, že ja, mocný kráľ, na moje staré dni takto oslepol som. Ak mi to vykonáš, polovicu môjho kráľovstva prepustím ti hneď.“

„Oj, vykonám, vykonám. Čože by nevykonal, keď raz tam budem?“ prisľúbil popelvár. A kráľ kázal mu dať peňazí a čoho mu len bolo treba na cestu.

Stúpал on za tým slncom ďalej. Stúpал hustými horami, pustými dolami, kde ani hlasu človečieho slýchať, ani šľaku vídať nebolo – až prišiel na kraj mora. More bolo široké a hlboké. Neprichodilo mu obrátiť sa ani napravo, ani naľavo; lebo slnce práve za morom sadalo. Ale ako cez more? Chodí po brehu sem i tam a húta si: „Čo tu robiť?“ Ako tak chodí a húta, príde k nemu jedna veľiká ryba. Dopoly bola vo vode a odpoly von z vody, brucho jej bolo svieže, ako druhým rybám, ale chrbát uhorený ani uhlík, a to od slnečnej žiary.

„Kdeže si sa tu vzal, človeče?“ vraví mu tá ryba. „Len kde ty chodíš? Čo ty chceš?“

„Kdeže chodím? Čože chcem? Rád by som ta za more, lebo – tak a tak – idem k slncu na výzvedy.“

„K slncu?!“ divila sa ryba. „Ale veru ty dač povedáš. I mňa len to slnce opeká. Mohol by si sa prezvedieť, prečo ja, veľká a ťažká ryba, nemôžem nikdy na spodok vody sadnúť ako druhé ryby. No, či prezvieš sa:“

„Ej prezviem, prezviem,“ rečie popelvár- „Ale akože sa prezviem, keď som tu a slnce hentam za morom?“

„No, veď ťa azda prenesiem; len si sadaj!“ A naradovaný popelvár sedel už na širokom chrbte ryby, ktorá ho šťastne na druhý breh preniesla.

„Aleže zas sem prídi! Tu ťa budem čakať, volala ryba za ním, keď on zrezka poberal sa ďalej. A stúpал ešte len teraz pustatinami, kde ani vtáčka ani letáčka vidno nebolo, nieto dákeho človečika. Už nemusel byť ďaleko od kraj sveta, lebo slnce blízko pred ním k zemi sadalo. Poponáhľal sa, koľko mu len para postačovala.

Keď prišiel ta, už vtedy slnce na lone svojej mamičky oddychovalo si. Poklonil sa pekne, aj pekne mu zadakovali. Začal rozprávať, a

počúvali ho. Spýta sa:

„Ej, moježe ty milé slniečko, povedz že ty mne, ako je to, že ty dopoludnia vše hore a hore ideš a vše väčšmi a väčšmi pripekáš, a odpoludnia dolu sadajúc, už len slabneš a slabneš?“

I povie mu slnce:

„Hja, braček môj zlatý, spýtaj že sa ty tvojho pána, ako je to, že on od narodenia vše len rástol na tele a na moci, a teraz na starosť prečože i on schyľuje sa k zemi a slabne? I so mnou je to tak. Mňa moja mamička každé ráno, ako pekného chlapčeka, znovuzrodí, a každý večer, ako slabého starčeka, do svojho lona prijíma/6

Tu zas ďalej rozprával popelvár, prečo ten a ten kráľ teraz na svoje staré dni otemnel, keď on predtým taký jasný a dobrý zrak mal.

„Hja, prečože ostal temným? Oslepol, keď spyšnel. Bo chcel rovnať sa bohu a dal vystavať si sklené nebo, posiate zlatými hviezdami, aby tak, sediac vysoko, rozkazy vydával po celom svete. Ak poníži sa pred pánom bohom do prachu a dá stroskotať to sklené nebo, hneď vyjasnie sa svet pred očima jeho a bude vidieť ako prv.“

„A tá ryba prečo nemôže ako druhé ryby sadnúť na spodok vody?“

„Preto, že nejedia človečieho mäsa. Aleže jej to nevyjav skôr, len keď budeš za morom a to na hodnom kuse od brehu!“

Podakoval sa popelvár za dobrú radu a poberal sa preč. Ale ho slniečko ešte zdržalo. Dalo mu taký oblek, Čo spratal sa mu do jednej orieškovej Škrupiny. A to boli – hľadteže, deti moje – slniečkové šaty.

Ide si on už teraz naspäť a príde k tomu moru. Hneď ho ryba začne obracať, aby jej povedal, čo jej slnce odhadlo. Ale on nedajbože vyjaviť jej čoby len slova, kým neprenesie ho na druhý breh.

Sadne na chrbát – ryba pláva s ním, Že len tak stávajú zákruty za ňou. Naprostred mora zastane s ním a vraví mu:

„Tu ťa zvrhnem zo seba, ak mi nepovieš!“ Ale on na to ani neuchoľ; nuž milá ryba pobrala sa a niesla ho ako predtým. Ale pri kraji skočil on ako strela z jej chrbta, ale tak na tri siahly na breh – a pustil sa v úteky. Keď už bol na hodnom kuse, zavolať jej naspäť:

„Ani ty nikdy nesadneš na dno, kým sa nenaješ človečieho mäsa!“

Ako keby sto čertov bolo do nej skočilo, tak rozpajedila sa tá ryba. Čľapla na more chvostom, takže vyčľapená voda siahala popelvárovi do pása. Ale predsa po takej malej vode nedoplávala ryba až k nemu; bo bola veľmi veľiká.

„Keď ma teraz čert nevzal, už ma viacej nevezme!“ vydýchol si popelvár a zrezka stúpala ďalej – všade už teraz proti slncu, aby z cesty nezblúdlil.

Po mnohom putovaní prišiel k tomu temnému kráľovi.

„No, či si mi vykonal, syn môj, či vieš, prečo som oslepol?“

„Preto si oslepol, že si spyšnel a chcel si rovnať sa bohu. Ak ponížiš sa pred bohom do prachu a dáš stroskotať toto sklené nebo, hneď vyjasní sa svet pred tebou a budeš vidieť ako predošlé.“

Poslúchol kráľ. Stroskotal to sklené nebo nad sebou, ponížil sa až do prachu. A hneď mu svitlo v očiach, akoby ho z hrobu na boží deň bol vyviedol.

V tom okamžení udelil popelvárovi pol kráľovstva.

Hoc bol náš popelvár už kráľom ako druhý, predsa nepozhovel ani za chvíľku, len ponáhlal sa domov. A dobre, že posporil sa; nech len hodinu zmešká, už ti mu je po všetkom.

Ešte zďaleka počul, že tam dnes na všetkých zvonoch prezvávajú, a keď ku kostolu došiel, otvárali kostolné dvere dokorán.

„Čože to tu za novina?“ opytuje sa ľudí.

Že to veru kráľ svoju jediná dievku vydáva, že to veru práve teraz zvoní a kostol otvárajú na sobáš; to vravia mu všetci a len stoľko, že ho nevysmejú, že on o tom nevie, že veď o tom už aj vrabce na streche čirikajú.

Hneď si on rozmyslel, Čo má urobiť. Vytiahol z vrecka orechovú škrupinku a zo škrupinky slniečkové šaty, obliekol sa a zasadol si do prvej stoličky pri oltári.

Po chvíľke ide bohatý rad kráľovských svadobníkov. Díva sa tu každý na bohatého host'a v prvej stoličky a pošepkávajú si: „Kto to? Čo to za jedného?“ Ale nik ho nepozná; nikto nevie, kde vzal sa tu; len ti ho už chvália, že koľketo bohatstvo na ňom, Že ten veru aj mladého zaťa zatieni.

Vedie tu aj mladú nevestu družba pred oltár. Nebolo tej treba spytovať sa, kto to tam v tej prvej stoličky. Poznala si ona svojho popelvára, ako dakedy upopoleného, tak aj teraz v slniečkové šaty odeného. Vysuchla sa družbovi spod pazuchy, a such – bola už pri svojom milom popelvárovi. A nedajbože viac od neho, nedajbože o sobáši s druhým ani len počuť.

Tú vec leteli hneď oznámiť starému kráľovi. Ten dal hneď slnkového Šuhaja pred svoj zlatý trón povolať. A jeho zlatý trón zaligotal sa ešte len teraz, keď slniečkový šuhaj postavil sa pred ním. Tu vyrozprával popelvár od počiatku až do konca všetko, ako vodilo sa mu.

„Nuž, ako je to, ako s tým slniečkom? Povedzže nám ty to ešte raz, syn môj!“ povie napokon kráľ.

„A veru ho mamička jeho každé ráno ako jarého chlapčeka znovu rodí a každý večer ako slabého starčeka do svojho lona prijíma,“ rečie

šuhaj.

„A veru to i ja rástol som a bol som mocný, ale teraz zoslabol som a schýlil som sa dolu. Vy, deti moje, pôjdete hore, hore!“ doriekol kráľ a dal im svoje požehnanie. Popelvár vzal kňažnú pod pazuchy a viedol si ju sám pred oltár. Bol sobáš, bola svadba, bolo šťastné slniečkového šuhaja kraľovanie!